Any III Barcelona 22 de Janer de 1905 Núm. 86

H-114

CENTRO MUNICIPAL DE DOCUMENTACIÓN ALCALÁ DE HENARES

Redacció y Administració: Mallorca, 287. — Barcelona

Se publica cada diumenge. Preu de suscripció: Un any, pessetes 30. — Sis mesos, pessetes 15'50. — Tres mesos, pessetes 8

TERCER CENTENARI DEL QUIJOTE

D'AQUEST NÚMERO SE N'HAN TIRAT 10 EXEMPLARS NUMERATS EN PAPER JAPÓ SUPERIOR

VENTATGES ALS NOSTRES SUSCRIPTORS

Llibres que'ls oferim a preus escepcionals unicament per ells, en aquesta Administració.

LA ILUSTRACIÓ LLEVANTINA — 2 volums (1900 y 1901), **28** pessetes. — Los posem a disposició dels nostres abonats, en aquesta Administració, al preu, excepcional per ells, de **15** pessetes.

LA ILUSTRACIÓ CATALANA — 12 volums desde 1880 a 1894, **195** pessetes. Oferim als nostres suscriptors sis exemplars complerts que quedan al preu, excepcional per ells, de **125** pessetes.

SANCH NOVA
Novela de Marian Vayreda
4 ptes. Pels nostres suscriptors, **3**

LA FAMILIA DEL MAS DELS SALZERS
Novela de G. Vidal de Valenciano
2 ptes. Pels nostres suscriptors, **1'25**

QUATRE VERSOS
(Nova edició)
de Ramon E. Bassegoda
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **2**

BENET ROURE
Novela de Lluís B. Nadal
1'50 ptes. Pels nostres suscriptors, **1**

POESÍES (Lo Reliquiari. La meva garba. Tardanía.)
de Francesch Matheu
4 ptes. Pels nostres suscriptors, **3**

LLIBRE DE SONETS
de Joaquim Riera y Bertran
1'50 ptes. Pels nostres suscriptors, **1**

DE TOTS COLORS
Noveles y quadros de Narcís Oller
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **2**

LO BENEYT Y LA PORQUEYROLA
Novela de Lluís B. Nadal
2 ptes. Pels nostres suscriptors, **1'25**

ESCENES DE CIUTAT
Narracions de J. Riera y Bertran
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **2**

MEMORIES D'UN NIHILISTA
per I. Pawlowsky.
Traducció de Narcís Oller
1'50 ptes. Pels nostres suscriptors, **1**

CANSONS
de Pere Serafí
1 pta. Pels nostres suscriptors, **0'50**

GENT DE MAR
Drama de J. Riera y Bertran
2 ptes. Pels nostres suscriptors, **1**

FIGURA Y PAYSATGE
Narracions de Narcís Oller
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **2**

BREU COMPENDI DE HISTORIA DE CATALUNYA
per Joan Oliva y Milà
2'50 p. Pels nostres suscriptors, **1'50**

L'ESTUDIANT DE LA GARROTXA
Novela de Joseph Berga.
2 ptes. Pels nostres suscriptors, **1'25**

NOTES DE COLOR
Quadros en prosa de Narcís Oller
2'50 p. Pels nostres suscriptors, **1'75**

MALA HERBA
Drama de F. Ubach y Vinyeta
2 ptes. Pels nostres suscriptors, **1**

LA GENT DEL ANY VUYT
Drama de Mossen Jaume Collell
2 ptes. Pels nostres suscriptors, **1**

TEATRE D'AFICIONATS
Comedies y monòlechs
de Narcís Oller
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **2**

LA BONA GENT
Novela de Bonaventura Bassegoda
1'50 ptes. Pels nostres suscriptors, **1**

COR Y SANCH
Novela d'Antoni Careta y Vidal
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **2**

POEMETS EN PROSA
de Tourgueneff
Traduhits per Narcís Oller
1 pta. Pels nostres suscriptors, **0'75**

L'HEREU SUBIRA
Novela
de Carles Bosch de la Trinxería
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **2**

LES CONSEQÜENCIES
Novela d'Antoni Careta y Vidal
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **2**

FUNERALS DELS REYS D'ARAGÓ A POBLET
Estudi de M. Bofarull y Sartorio
1 pta. Pels nostres suscriptors, **0'50**

HEREU Y CABALÉ
Novela de Ferràn de Querol
2'50 p. Pels nostres suscriptors, **1'50**

FAULES (primer y segon llibrets)
de Felip Jacinto Sala
1 pta. Pels nostres suscriptors, **0'50**

A COP CALENT
Poesíes de Joaquim Cabot y Rovira
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **2**

«CLICHÉS»
Quadros de Ferràn de Querol
1'50 ptes. Pels nostres suscriptors, **1**

LO CASTELL DE CARTELLA
Estudi ilustrat,
de Joaquim Botet y Sisó
1 pta. Pels nostres suscriptors, **0'50**

DE FORA CASA
Narracions de J. Cabot y Rovira
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **2**

MONTSERRAT
de Ferràn de Querol
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **2**

LLIBRE DE LA MORT
Poesíes de Marian Aguiló
5 ptes. Pels nostres suscriptors, **3'50**

POESIES
de Pere d'A. Penya
3 ptes. Pels nostres suscriptors, **1'50**

LA POESÍA CATALANA A SARDENYA
per Eduart Toda
1'50 ptes. Pels nostres suscriptors, **1**

LA REYNETA DEL CADÍ
Novela de Martí Genís y Aguilar
2 ptes. Pels nostres suscriptors, **1'25**

DEL AGRE DE LA TERRA
Poemes
de Mossen Miquel Costa y Llobera
2'50 p. Pels nostres suscriptors, **1'75**

RECORTS CATALANS DE SARDENYA
per Eduart Toda
1'50 ptes. Pels nostres suscriptors, **1**

POESIES D'ANGEL GUIMERA
Edició monumental ilustrada
20 ptes. Pels nostres suscriptors, **15**

Any III Barcelona 22 de Janer de 1905 Núm. 86

CERVANTES

ESCULTURA DE ROSSENDO NOBAS

HEMEROTECA
BPM Cardenal Cisneros

JANER DE 1905

L'auba tenyeix el cel de blau y rosa ab una suavitat qu'encantaría al vell Cervantes, quan dos cavallers d'extranya figura surten de la regió de les ombres. Ningú'ls vegé may y tothom els coneix. Dalt d'un penco flach y melàngich l'hèroe manxego se destaca ferm y inequívoch. L'ayre de la tomba fret y assecant l'ha mudat poch. Ab prou feynes si un fil més de plata al cabell, una arruga nova a la ossuda cara, un principi d'encorbament a l'altiva espinada, revelan la fuga de tres sigles. L'escuder es el de sempre, gras, vermèllot y d'ulls espavilats. No havent tingut may ilusions, tampoch ha sofert desenganys, y axís s'ha conservat igual que quan comprava matons als braus pastors de Castella.

Rocinant y'l burret avansan ab catxassa y sos amos no's cuydan de donàrloshi pressa. Se diría qu'a tots sorpren lo que veuen y'ls priva'l pas a forsa d'admiració. De prompte Don Quixot somriu y toca a Sanxo, qui fa l'ullet maliciosament. Una ventada'ls ha dut el ressò de les paraules del senyor Cobian, flamant Ministre de Marina, qui's proposa regenerar el poder naval d'Espanya. Y'l terrible perseguidor d'Alifanfaran que ja sab — tot se sab avuy — el desastre de Cuba y Filipines, compren que son esperit no ha mort. Tot rosegant un bossí de pà sèch, el fidel escuder compta que tal volta'ns tocarà civilisar — ell diu «cristianisar» — el Marroch. Satisfet el lector d'Amadís y Esplandian al veure que la seva rassa, com ell, no's desanima per els cops y les caygudes, pica'ls esperons al cavall, que de moment se revifa y arranca un trot llarch.

¡Ja son passats els Pirineus! Sanxo li ha dit que'l poble francès, el pundonorós poble de París y Sant Quintí es avuy més positivista qu'ell mateix. Don Quixot, entristit, dubta encara. Un moment després ja no dubta. El Coronel Marchand y'l General Gallieni l'han confirmat a la seva tesis. ¿Apoderarse d'un Continent per regalarlo a la patria? ¿Què més feyan Cortès y Pizarro? Un vapor carregat d'armes y soldats cap a la Indo-Xina l'acaba de convèncer. En efecte ¿a què's pot anar tan lluny sinó a buscar glorioses aventures? Un grupo d'obrers en vaga y tremolant la bandera roja'ls atura al volguer traspassar als antichs Paíssos Baxos espanyols. De sobte, tots riuen y s'apartan saludant. Be poden ferho. El proletariat que vol ferse amo del món terrorisantlo, es tan quimèrich y esbojarrat com les Germaníes que plantavan cara al Emperador. Don Quixot no se'n adona, com tampoch dels preparatius bèlichs per fer de la exígua Bèlgica una potencia militar. Al seu temps un Borgia ò un Visconti podía jugar a la guerra; al d'ara ¿què pot guanyarhi un Leopold? Per fortuna Sanxo no ho ha vist més que son senyor.

Holanda també s'arma fins a les dents y Don Quixot no se'n admira de primer entuvi. Sols al explicarli Sanxo que ja no'n queda rès dels Tromp y dels Ruyter, se senya esparverat. ¿Per què agafan la espasa els petits en aquest sigle que's diu de rahó? Ell al menys no s'alabava de tenirne y ab la matexa bravura embestía'ls molins de vent, que'ls remats de moltons, que'ls desanimats yanguesos. De rebre tant se li endonava, però ara'ls que perden fan ressonar l'univers de llurs crits. L'aymant de Dulcinea s'encongeix d'espatlles devant aquesta falsificació miserable de son esperit. Aquí Sanxo li avisa que se sent soroll, un soroll terrible, fenomenal. Passan devant del Palau de la Cambra a Buda-Pesth. Igual terratrèmol al creuar per Viena devant del Reichsrath. Don Quixot ni's gira d'esquena, puix està prou escarmentat de sorolls qu'al últim no son rès, desde la feta dels batans.

Als Balkans els dos cavallers fan alto. Volen saber per què'ls Turchs son encara a Europa degollant cristians. ¿De tant poch serví Lepant? Els responen que'ls cristians tenen massa feyna a fusellarse entr'ells per expulsar als Turchs. Més amunt, grechs y búlgars se fan foch mentres els serrahins creman una vileta macedònica. Don Quixot els empayta llansa en mà y tots corren. Furiós pregunta quí defensa avuy la Creu. Una llunyana canonada li contesta. Al galop hi corra'l noble adalit, que ja es sabut que la distancia y les ferides no l'espantan.

Sanxo'l segueix ab prou pena y quan es a puesto s'arrepenteix casi de haverlo acompanyat. Els defensors de la Creu son escombrats per l'artillería d'uns nanos grochs que Sant Francesch Javier evangelisà al segle XVI y que tornaren pagans altra volta. D'ells ha d'esser tota l'Assia y un día ò altre tota Europa. Don Quixot ho troba bonich però terrible. Està un xich desenganyat de que la República Cristiana's coaligui contra'ls invasors. Se recorda massa de que Francesch Primer s'alià ab Barbarroja a la seva època, per creure en la bona fè de les nacions d'Occident. Sinistres visions desfilan per el seu cervell caldejat que li fan oblidar les del carnatge que'l volta. Atila, Timur, Gengiskhon, se li presentan a la memoria, però cent cops més temibles, havent près les armes y'l saber dels cristians per aniquilarlos.

Sanxo, esparverat de les bombes y la metralla, fa apartar son senyor. Un dolorós y fatídich espectacle'ls clava a terra, tot d'un plegat. Baix la presencia de milers de milers d'homes de guerra, quines armes lluhen sinistrament al cel oriental, grapats de presoners, més aviat ombres — diu el general, — desfilan cap a llur barco de captiveri. Don Quixot fa un moviment per deslliurarlo, però l'escuder sensat el reté. Son més dignes de salvació que'ls galeots, y ab tot ha de dexarlos amarrar. Els que deurían impedirho tenen por. ¡Ah, quín temps aquest de cobardía y miseria d'ànim! Don Quixot sent qu'al seu temps era sol y ara continúa sentho. No valía la pena per axò de sortir del sepulcre.

Desesperat de veure als europeus presoners dels assiàtichs com als pitjors anys de sa passada existencia, l'hèroe de la Manxa pica'ls esperons al magre cavall. Els deserts de glas se succehexen indefinidament, y Sanxo adolorit, mústich, preocupat, pensa si son amo y ell no somniaràn desperts com al ésser axecats als núvols dintre'l castell dels Duchs. El pobre llaurador-escuder, curat de vanitats mundanes, desde ses aventures a la Ínsula Barataria, de bona gana s'entornaría, però ¿còm aturar al terrible cavaller de la Trista Figura? Ja ha arribat a l'Amèrica del Nort y vist de la vora als que desferen l'últim esqueix del gran Imperi de Felip II. Sever y digne, Don Quixot, no'ls saluda y marxa a contemplar sos germans de sanch. En và Sanxo, que vol estalviarli un desengany, procura dissuadirlo. Ja l'amich de Merlin y vencedor de Carrasco es en terra ibèrica. Però ¿què veu? Una república executada per insolvent, un'altra necessitant de la dictadura per viure y casi totes rezeloses, envejoses, a punt

de combatre entr'elles les qu'encara no ho han fet y en guerra civil les més vehines a l'antigua patria. Don Quixot s'axuga una llàgrima, gira gropes y diu a Sanxo sens gosar a miràrsel: — ¡Tornèmsen! El món es igual que quan vaig dexarlo.

W. Coroleu.

NOSTRE HOMENATGE

Aquest mes de Janer fa trescents anys de la sortida del *Quijote*. Per tot arreu s'ha parlat desde fa temps de celebrar aquest ters centenari de l'obra capdal de la literatura castellana, immortal no precisament per lo que tinga de castellana sinó per lo que té d'universal, d'humana, de generosa. Per tot arreu se n'ha parlat; però, especialment a Madrid, lo nombrament de Juntes y Comissions, lo tramiteig y'l formalisme, l'indispensable protecció oficial (sense la que no saben fer rès y que al capdevall ho aygualeix tot), han fet que passés lo trescentè aniversari sense commemorarlo ab festa ni solemnitat de cap mena. Ni el Govern, ni les Academies, ni les Corporacions populars, han sapigut preparar a temps un acte digne del fet que's vol recordar; no sembla sinó que tots plegats prengan la cooperació en aquest Centenari com una obligació molesta imposada per la fama d'una obra que no conexen ò no han pogut capir. Potser no es més que l'indolencia propia de la rassa. Potser es l'esperit de la rassa que, inconscientment, se resisteix encara, com trescents anys enrera, a sofrir la bondadosa llissó d'aquell llibre prodigiós qu'es son càstich y sa gloria.

Als qui'ls toca de més prop, los passa aquest mes sense commemorar lo Janer de 1605. Nosaltres, qu'hem de saludar de més lluny però no ab menys amor l'aparició de l'obra de Cervantes, no volem acabar aquest Janer sense rendir publicament lo nostre homenatge a la gloria del *Quijote* y de son immortal autor.

En nosaltres hi hà dues rahons que'ns impulsan a rendirli aquest modest tribut: l'admiració natural al geni y al llibre que son ja de tot lo món y l'agrahiment al esperit superior que tant ha enaltit a la nostra Catalunya.

Per axò hem procurat al confeccionar aquest número posar de manifest la part que ha près en tot temps la nostra terra en la glorificació y divulgació d'aquella obra y la manera com ho ha fet.

Hem acudit a les coleccions particulars en busca dels materials convenients, debent a l'amabilitat de sos propietaris lo poder oferir als nostres lectors les mostres que trobaràn en aquestes planes. De la colecció del Sr. Almirall hem tret la curiosa serie de gravadets estampats en les cobertes d'uns llibrets de paper de fumar, y de la del Sr. Bulbena la primera auca del *Quijote* que's coneix feta a Catalunya: aquests dos medis de popularisació'ns han semblat prou interessants per destinàrloshsi un espay en aquest número, ja que per ells pot compendres fins hont arribà entre nosaltres la divulgació de l'historia del *ingenioso Htdalgo*, que degué entretenir a grans y petits, sobretot als últims que feyan servir l'imatge de ses principals escenes per sos jòchs infantils.

Hem trucat igualment a l'incomparable Biblioteca cervàntica del Sr. Bonsoms, qu'aquest bon amich ens ha obert de bat a bat, en la que podría trobarse materia nova per compondre volums enters que's dediquessen a gloriejar la figura de Cervantes. Prou coneguda es l'importancia d'aquesta Bibloteca; per constituhir ella sola un monument dedicat a Cervantes, qual figura modelada per en Reynés y fosa en bronze presideix les seves llibreríes, donem la vista d'aquesta sala tan consultada y estimada pels cervantistes de tot lo món. Gracies a la galantería del Sr. Bonsoms, podem reproduhir avuy no sols la portada de la primera edició que del *Quijote*'s feu a Catalunya y alguns dels gravats de la nostra primera edició historiada, sinó, lo que val més que tot, una mostra de l'ilustració qu'estava fent lo nostre anyorat Pellicer al llibre capdal, quals dibuxos estan piadosament recullits en un album inèdit que guarda com una joya; si en Pellicer hagués pogut acabar aquest progecte, hauría fet d'aquella obra la més ajustada y completa interpretació artística.

EL INGENIOSO
HIDALGO DON QVIXOTE
de la Mancha.
Compuesto por Miguel de Ceruantes Saauedra.
DIRIGIDO AL DVQVE DE
Bejar, Marques de Gibraleon, Conde de Benalcaçar y Bañares, Vizconde de la Puebla de Alcozer, Señor de las villas de Capilla, Curiel, y Burguillos.
Año 1617.
Impresso con licencia, en Barcelona, en casa de Bautista Sorita, en la Libreria.
A costa de Raphael Viues mercader de libros.

Reproducció de la portada de la primera edició feta a Catalunya, a la matexa mida del original (De la Biblioteca del Sr. Bonsoms)

Hem dit qu'aquesta Biblioteca es un monument y no reculem l'afirmació. Los tresors bibliogràfichs acumulats en aquells prestatges son lo millor pedestal per la gran figura del insigne escriptor; suposan molts anys de sacrificis pecuniaris, de viatges a tot arreu percassant edicions suposades, de tría pacient y inteligent per dexar definitivament a la llibrería els exemplars més ben conservats ò més complerts: de tots aquests anys de treballs n'ha tret lo Sr. Bonsoms la Biblioteca cervàntica millor del món que tant l'honra a n'ell y tant honra a la nostra ciutat que la conté. Comprenent sa importancia escepcional, la Real Academia de Bones lletres de Barcelona, desitjosa de fer un acte d'acatament al autor del *Quijote* y a son llibre ab motiu del actual centenari, no ha trobat millor manera de ferho que constituhirse en corporació en aquesta Biblioteca y celebrarhi una sessió hont se llegiràn los estudis y noticies continguts en aquest número. Aquest acte de l'Academia es d'alabar per la noblesa y l'amplitut d'esperit ab que es realisat, dexant son domicili per celebrarlo en un local tan escayent, consagrat al culte de l'obra cervàntica.

Los nostres companys que s'han encarregat del text d'aquest número donaràn als nostres lectors la justa significació d'aquest homenatge nostre a la gloria del *Quijote* en lo tercer centenari de sa publicació.

Del donoso, y grande escrutinio, que el Cura, y el Barbero hicieron en la Librería de nuestro ingenioso Hidalgo.
PRIMERA PART. VOLUM I. CAPÍTOL VI.

De la pendencia que Don Quixote tuvo con el Cabrero, con la rara aventura de los Disciplinantes, á quien dió felice fin á costa de su sudor.
PRIMERA PART. VOLUM II. CAPÍTOL LII.

REPRODUCCIÓ DE GRAVAT DE LA PRIMERA EDICIÓ HISTORIADA FETA A CATALUNYA.

EL CENTENARI DEL *QUIJOTE*

A principis de Janer de 1605, els llibreters de Madrid posavan a la venda la primera part del *Quijote*. Es una de les poques afirmacions en que's mostran conformes tots els cervantistes. Desde llavors el llibre corre món; y fora un estudi dels més interessants anarlo seguint en sa peregrinació a través de l'ànima universal, observar com se destría de la vulgaritat ordinaria, com pren relleu y consistencia, com s'apodera de l'admiració de totes les gents y rasses de la terra.

Trescents anys se contan, donchs, desde que'l llibre portentós feu la seva aparició, cayguent sobre'ls pobles ibèrichs, en plena nit del despotisme dels Austries, com una rosada de benèfiques humitats, com una revenja de l'Espanya negra, dels fatídichs Escorials, de la sòrt escayguda a les Armades Invencibles, de la grandesa innegable però tètrica, ombrívola, ineuropea, que'ls Albas feyan conèxer a tot el món a la llum de les fogueres d'extermini y en lo alt dels patíbuls expiatoris. Se diu que'ls genis solen esser condensacions del esperit d'una rassa ò d'una època. En Miquel de Cervantes, estudiat a fons y serenament, representaría una veritable reacció de les corrents humanes y universals contra les intolerancies de la seva centuria, contra'l nacionalisme excluyent y tancat, contra l'enduriment y la sequedat ferrenya del nostre cesarisme.

Ho fou per la seva amplitut y llargaria d'esperit, per la seva misericordia, per la seva benvolensa general y indefectible. El món s'enamorà de tal llibre ab més forsa per ventura que la matexa ànima castellana. Si comparessim els testimonis extrangers y'ls testimonis nacionals de aquesta admiració, hi trobaríam explicat el dualisme de criteris ab que, fins a la hora present, fou considerat y entès: aquí com a monument del idioma, com el més espanyol de tots els *hablistas*, com a espill d'elegancies y hipèrbatons, com a ídol dels mestres d'estudi; allà com el més universal y espiritual de tots els escriptors, com el més trascendent y amable dels amichs de l'humanitat. En cambi de la sublim grandesa y del terror ab qu'altres, per exemple Shakespeare, sobrepassan a Cervantes, posseheix aquest una excelencia *sui generis*, en la qual queda únich y insuperat: l'imperi invisible de la simpatía, conseguint que tots els homes y tots els pobles hi reconexin un Nestor entranyable y plè de bon consell. Es un dels grans mestres de la vida, una de les àmfores sempre plenes de bàlsam y consol. El *Quijote*, comensat y compost sense altra finalitat que la de una parodia dels llibres de cavallería, ha vingut a constituhir la gran epopeya del equilibri, de l'equanimitat y del bon seny. Té un poder de tranquilisació que ningú desconeix y es un dels pochs llibres profans que l'home cerca en les grans tribulacions y tempestats de l'ànima.

De totes les obres en prosa, de tots els llibres d'*humour* y de totes les sàtires, no pot presentarsen una que prenga tals resplandors de poema y que, al depurarse de detalls concrets y prosaychs, se resolga com ella en suprema idealitat y en eterna poesía. El *Quijote* ve classificat per la retòrica entre les obres prosayques; però en Cervantes ha ingressat per dret propi en el verger dels grans vidents, dels *vates*, dels artistes superiors qu'atenyen les unitats més enlayrades de la concepció y que saben veure y eternisar l'espectacle de la vida, no per un sol cayre y d'un sol color, sinó integralment, com a conflicte y topada entre l'ideal infinit y lo real limitat, entre l'esperit presoner y la materia que l'empresona. La conciencia universal l'ha admès en la categoría dels grans elegits: Valmiki, Homer, Dante, Miquel Angel, Beethoven, Goethe,... aquests son els seus iguals y'ls seus jutges y forman y continúan ab ell els cims benhaurats de la gran serralada del geni.

Geni es Cervantes, gracies al *Quijote*. Per medi del *Quijote* el geni feu eclossió dins la mitxjanía y una font abundosa y abans no sospitada rajà de cop, com si hagués cedit un gran obstacle que la mantingués tapiada y oculta. Ni les tragedies, ni la *Galatea*, ni'l *Pèrsiles* l'haurían tret d'una vulgar anomenada, d'aquelles que no passan més enllà de dues generacions. Les matexes *Ejemplares*, que ja pertenexen a l'època del gran llibre y qu'aparegueren entre la primera y segona part, no li haurían donat més qu'un nom distingit entre'ls simples novelistes y *picarescos*. Per les planes del *Quijote* vessà d'un cop el doll inestroncable y sorprenent de lo personal y únich, de lo superior y primari, de lo autodidàctich y sense precedents: la verdadera y plena *invenció* ò troballa que constituheix el distintiu dels grans creadors. Millor ò pitjor escrites, ab més riquesa ò pobresa d'estil y vocabulari, totes aquelles obres tenían ascendencia y parentesch. Eran repetició de temes coneguts y aplicació de procediments ò receptes que pertenexían a tothom. Eran coses tòpiques, coses ambents, qu'estavan en l'atmòsfera contemporania y que podían ferles allavores tots els conexedors del ofici y tots els iniciats en la tècnica literaria. Els seus drames no afegiren un progrés sensible al teatre castellà y les seves noveles pastorals no enriquiren l'Arcadia tòpica. Dins el mateix *Quijote* pot seguirse punt per punt, sobretot en la primera part, aquesta juxtaposició y amalgama de lo personal y lo retòrich, de lo inèdit y de lo imitat, de lo espontani y de lo artificiós, de la vida a cel obert y de la vida brodada en tapisseríes copiades d'altres y altres tapisseríes.

Donde se prosigue la graciosa aventura del Titerero, con otras cosas en verdad harto buenas.

SEGONA PART. VOLUM III. CAPÍTOL XXVI.

De la aventura que mas pesadumbre dió á Don Quixote de quantas hasta entonces le havían sucedido.

SEGONA PART. VOLUM IV. CAPÍTOL LXIV.

BARCELONA, JOAN JOLIS IMPRESSOR, 1755 — DE LA BIBLIOTECA DE D. ISIDRO BONSOMS

¿En voleu exemples? Que'l mateix lector vagi seguint mentalment els capítols de l'obra y trobarà junt a les escenes *viscudes* y naturalíssimes, junt a la desolació dels camps famosos de Montiel, junt als tapials y corralades dels llogarets de la Mancha, junt a les *Pelonas* y *Molineras* de les *ventas* solitaries, altres escenes y personatges de composició *volguda* y recercada: enterros de Crisòstomos, parlaments de Lucindes, farses y mixtificacions bucòliques, Arcadies d'opereta, discursos sentimentals y llacrimatoris, temes d'aula, disertacions sobre l'edat de or, reminiscencies d'antología, fragments «clàssichs» de totes les èpoques, *modelos de buen decir*. ¡Y quàntes de les coses que se citan y posan com a moments culminants del llibre ò son ironíes recòndites ò meres banalitats y exercicis de composició! En cambi: a cap persona dotada de gust es precís senyalarli allà ahont s'interromp la corrent ordinaria y superficial de la literatura de *métier* y comensa la corrent insòlita, l'alta tensió personal, inconfonible y verdaderament cervàntica. Massa que recordarà la vetlla de les armes, per exemple, ò la nit del Toboso, ò l'arribada del patge a la vila de Sancho ab l'inefable episodi de Sanchica y Teresa Panza, d'una simplicitat homèrica, elemental y sublim a la vegada. Com preferirà a les primeres aventures, devegades grotesques y de *figurón*, aquella altra bogería mansa, que's va convertint en subdeliri a mitja veu axí com s'entra en la segona part, prenguent llavors el personatge tota sa verdadera amplitut y trascendencia. ¿No es axí que l'escena dels lleons resulta d'una forsa y d'un cayent inesperat, originalíssim, sense caure en contorsions de caricatura ni en esforsos y dislocacions de parodia?

El centenari del *Quijote*, apart del tribut d'admiració y de la festa del esperit que suposa per l'humanitat elevada, hauría de produhir una sintèsis del cicle cervàntich y una més íntima y total comprensió del gran home, sobre tot entre'ls seus. Més que l'estudi epidèrmich y de la crosta, més que l'erudició gramatical y minuciosa, més que'ls elogis hiperbòlichs y ab freqüencia inconscients, falta que l'esperit de Cervantes sía apreciat en tota la seva extensió y magnitut y que's tregui del llibre l'alta significansa que me pareix distingirlo. D'un cap al altre d'ell, discorre un'aura d'indulgencia y de generositat. Es un esperit altament obert y latitudinari com altre no se en troba en lletres castellanes. No pareix de la matexa familia dels Calderons, essencialment fanatisats, enfàtichs, inexpansius, als quals el sectarisme protestant de Sismondi pogué rebutjar com a «poetes de l'Inquisició», cantors de l'intolerancia y del homicidi. El món estima a Cervantes per lo contrari d'allò que retreuen a Espanya sos detractors. Encara qu'en bona crítica puguen descontarse les exageracions y'ls odis de sistema, la llissó deu aprofitarse. El país qu'ha produhit el geni més benèvol de l'edat moderna y qu'en l'oradura del cavaller de la Manxa [illegible] pintat l'extrema sublimació y l'extrem perill del ideal, (Shakespeare en l'oradura d'Hamlet oferí les tèrboles boyrades dels futurs escepticismes) no pot quedar com encarnació de totes les intranzigencies. L'*ataraxia* y l'igualtat d'esperit parlan per boca de Cervantes. Realisa la fusió de Demòcrit y d'Heràclit, plora y riu, y'ns dona la gran fòrmula de la vida, qu'es la serenitat estoyca convertida avuy en resignació cristiana. Pel conducte del *Quijote* devallan fins a nostres temps les aygues de les fonts d'Epictet, Zenon y Marc Aureli. Devallan com una fusió de les neus de l'altura, com un degotís secular de prudencia, d'humilitat, de mansuetut. En sa frescura s'hi regalan tots els sigles y totes les rasses.

MIQUEL S. OLIVER.

LES EDICIONS DEL QUIXOT A CATALUNYA

Les impremptes catalanes dels sigles XVII y XVIII, no's mostraren desitjoses de estampar la obra mestra de Cervantes, en la forma que Londres, París y Bruxelles semblava disputarse l'honor de prodigar la novella literatura.

Per donar a llum les dues parts del Quixot, se necessità la cooperació de dues cases editorials barcelonines, en l'any 1617; la primera part la edità Sorita y la segona Sebastià Mathevad. Y prou per llavors. Se judica qu'hi deu haver una primera edició del 1605, de Barcelona; però fins al present no n'ha aparegut rastre.

Tampoch fou gayre més rich en edicions del Quixot, lo sigle XVIII, a Catalunya.

De les tres publicades, les del 1704 d'en Gelabert y 1755 d'en Joan Jolis, exían de Barcelona y la del 1762 d'en Joseph Barber, de Tarragona. Certament que dues d'elles, les del 1755 y 1762, foren ilustrades: però quanta mesquinesa en llurs gravats. En petits quadradets de boix, se reproduhían barroerament algunes escenes de la vida y aventures del enginyós cavaller, a manera de les auques de rodolins que llavors s'estilavan.

La mutació que trobem en lo sigle XIX es complerta, puix durant ell, la historia de nostra imprempta, mostra esplendoroses les planes que pertanyen a edicions del Quixot. N'hi hà de totes maneres: les unes ab magnífichs gravats, altres policromades, econòmiques, artístiques; facsímils de la primera edició, traduccions catalanes, compendis, etz., etz., quina detallada descripció ocuparía algunes planes.

Llarga es la seva llista y faltaríam a nostre propòsit si la omitissem per enutjosa. Llegèxintla aquells als qui puga

REPRODUCCIÓ D'UNS GRAVADETS AL CER CATALANS ESTAMPATS EN UNA SERIE DE COBERTES

interessar y saltin los demés la nota (1).

La difusió de la llengua castellana a Catalunya, y la decadencia de la literatura regional, no feya pensar en la necessitat de traduhir lo Quixot al català. Mes al ocórrer lo renaxement y expansió de nostre llenguatge en la segona meytat del sigle XIX, s'assenyalà tot seguit com una de ses tasques principals, la d'empendre aquella traducció.

En la *Gramàtica catalana-castellana*, d'en Magí Pers y Ramona, del 1847, existeix la primera indicació d'aytal labor literaria, traduhintse'l capítol XVIII del Quixot.

Fixat l'itinerari, poch temps després, hi hà qui s'aparella a empèndrel. A Sant Feliu de Codines residía aquest primer traductor del Quixot, qui era un ilustrat metge, n'Ignasi Petit y Riera, (nat en 1813 y mort en 1872). Ell dexà traduhits y inèdits, los quinze primers capítols junt ab les poesíes del comensament de l'obra. Axís acabava, en la glosa, *Al llibre de Don Quixot de la Manxa Urganda la desconeguda*

«Mira qu'es un desatí —
'sent de vidre la teula —
cullir pedres ab les ma —
per gitarles als vehi.—
Dexa al home de judi—
en les obres que compo —
vaja sempre ab peus de plo —
puix qui dona a llum pape —
per entretenir donze —
escriu sense tò ni sò.»

Simultàneament ab lo metge Petit lo poeta Francesch Pelay Briz, en l'any 1868, se dedicà a igual empresa, no passant dels deu primers capítols. Sols dos d'ells han vist la llum pública, en dues publicacions diferentes. Lo hu en *Lo Gay Saber* (any I, nombre 3, 1868) y l'altre en lo *Calendari Català* (any 1873, plana 99), ab la nota: *Dem aquest bocí de traducció del Quixot com a mostra d'una que se n'està fent ja fa temps.*

D'esta segona empresa traductora que progectava en Briz, es, lo fragment que's copia a continuació, respectant sa ortografía original.

«En un burch de la Manxa, que no'm vull pas recordar de còm s'anomena, no fa gayre temps que hi vivía un noble dels de llansa al armer, adarga antiga, roçi flach y llebrer corredor. Una olla d'un xich més de bou que de moltó trinxat las més de las nits, penas y treballs los dissabtes, llantías los divendres, quelqun colomí los diumenges se menjavan las tres parts de sa hisenda. Lo sobrant de ella s'ho acabavan jupa de burell, calses de vellut per las festas, plantofas de lo mateix y'ls días d'entre setmana s'honorava ab panyo mescla del pus fi. Tenía a casa seva una mestressa que passava dels quaranta y una neboda que no arribava als vint y un criat jornaler, que aytal encellava'l rocí, com l'eyna del treball prenía. L'edat del nostre cavaller era frech a frech dels cinquanta anys, ple de vida, magristó, begut de cara, matiner y amich de la cassa. Volèn dir que duya per nom de casa'l de Quixada ò Quessada (que avinents ab això no hi son pas los autors que d'ell ne tractan), si be per no mal endressat juhi se deixa entendre que s'anomenava Quixana.»

En l'any 1880, lo coronel Lòpez Fabra encarregà al literat Gayetà Vidal y Valenciano, traduhís lo capítol XLII del *Quixot* (segona part) publicantse tot seguit a Barcelona (Ramírez y Companyía, 1880).

No considerant a Vidal com a traductor de dita obra literaria, colocarèm al arqueòlech y advocat Eduart Tàmaro y

(1) Son estampades a Barcelona, de les edicions qu'aquí's continuen, les que no portan nom de ciutat: 1617 — Bautista Sorita; 1617 — Sebastià Matevàd; 1704 — R. Bons; 1755 — Joan Jolis; 1757 — Tarragona, Joseph Barber; 1762 — Joan Jolis; 1808-14 — Sierra y Martí; 1832 — A. Bergnes y Companyía; 1832-34 — Viuda y fills de Gorchs; 1839-40 — Bergnes y C.ª; 1840 — Anton Bergnes y C.ª; 1841—Mayol y C.ª; 1845 — Pons y C.ª; 1845-46—Viuda y fills de Mayol; 1848 — Joan Oliveras; 1857 — «El Plus Ultra»; 1859 — «El Plus Ultra»; 1859 — Tomás Gorchs; 1863 — «La Maravilla»; 1864 — «La Maravilla»; 1865-66 — «La Maravilla»; 1869 — «El Plus Ultra»; 1869 — Ramírez Pujart; 1871-73 — Francisco López Fabra; 1876 — C. Obradors y P. Sulé; 1879 — Salvador Ribas; 1879 — J. Aleu y Fugarull; 1879 — Espasa Hermanos; 1879 — C. Miró; 1880 — Hereu de P. Riera; 1880 — Salvador Ribas; 1880-83 — Montaner y Simón; 1881 — Salvador Ribas; 1881 — Lluís Tasso y Serra; 1881 — «Biblioteca amena è instructiva»: 1881 — C. Miró; 1882 — Cristòfol Miró; 1882, — Salvador Manero; 1883 — «Barcelonesa» (Salvatella); 1884 — «Biblioteca amena é instructiva»; 1888 — Salvatella; 1891 — Altés y C.ª; 1892 — Ceferí Gorchs; 1892 — Lluís Tasso y Serra; 1893 — Lluís Tasso y Serra; 1894 — Fidel Giró; 1894 — Viuda Oliveras; 1896 — Miquel Seguí; 1896-97 — Sarriá, Tipografía y litografía Salesianas; 1897 — Montaner y Simón; 1898 — F. Seix — Y alguns altres fins 1905.

DE LLIBRETS DE PAPER DE FUMAR — DE LA COLECCIÓ DE D. JOAN ALMIRALL Y FORASTÉ

Fabricias, com lo tercer dels qui s'han dedicat a realisar aytal empresa, dexant termenada la estampació de la primera part y inèdita y manuscrita la de la segona. Se titula aquella: *L'ingeniós hidalgo Don Quixot de la Mancha escrit per Miquel de Cervantes Saavedra y traduhit a la llengua catalana per don Eduart Támaro, Llicenciat en Jurisprudencia,* (Barcelona, Cristòfol Miró, 1882). Haventse publicat com a folletí del diari barceloní *El Principado,* y no fentsen tiratge separat, està destinada a esser una raresa bibliogràfica, casi un incunable. Es poch recomanable per son llenguatge y ortografía y menys per la calitat del paper de diari, en que s'estampà. En mostra donarèm l'antepenúltima poesía ab que acaba'l volum:

«Del Cachidiable (1), acadèmich de la Argamasilla a la sepultura de Don Quixot.

«Açi jau lo cavaller
ben batut y mal andant,
a qui portà Rocinant
per un y altre sender.

Sanxo Pança verdader
jau també ben propet d'ell
escuder lo més fidel
que tingué port d'escuder.»

(1) Al comensar lo capítol primer, a propòsit de la paraula *Manxa* que Támaro dexa *Mancha* com en castellà, declara en nota: «Sens dubte podía traduhirse aquest nom *Manxa,* mes atès lo respecte degut als noms geogràfichs, apar millor conservarlos sense alteració.» ¿Aplicarà també semblant criteri (a nostre vijarés equivocat, puix romp la unitat ortogràfica de la llengua) a la paraula *Cachidiable?*

Com no tractem de judicar aquestes obres y sols donarne compte abreviat, parlarèm ab igual concisió de la excelent traducció que n'Antoni Bulbena y Tusell portà a terme en 1881, sots lo títol: *L'enginyós cavaller Don Quixot de la Manxa compost per Miquel de Cervantes Saavedra traslladat a nostra llengua materna y en algunes partides lliurement exposat per Antoni Bulbena y Tusell* (Barcelona, F. Altés, 1891). La fidelitat en la transcripció a voltes lliure, la puresa del llenguatge y la reducció y supressió d'algunes poques digresions ò incidents, caracterisan la labor literaria d'en Bulbena. Del capítol XLVIII essencialment crítich n'escullim uns apartats que serviràn de mostra d'esta primorosa traducció catalana.

«Jo'm recort que pochs anys enrera se representaren en Espanya tres tragedies, çò es, la *Isabela,* la *Filis* y la *Alexandra* (1), y molt be foren l'admiració y la alegría de tots quants les sentiren, axí del poble com dels escullits, en tant que'ns anunciaven l'aurora de la sana literatura y del bon gust dels antichs. Comparàules ab aquestes d'ara, hont lo poble hi assisteix a corralades y no sembla sinó que'ls autors no's recorden que la comedia deuría esser l'espill de la vida humana, l'exemple de bones costums y la imatge de la veritat. Y que'n dirèm de la observancia que guarden del temps en que poden ò podíen esdevenirse les accions que representen? Puix tal comedia jo he vist hont la primera jornada comença en Europa, la segona en Assia, la tercera en Africa; y si la pessa fos en quatre jornades, segurament que la quarta s'acabaría en l'Amèrica. Tampoch s'hi miren gens en una acció que passa sots lo regnat de Carlemagne, de fer aparèxer sobre'l teatre l'emperador Heràclius, anant ab la creu a recobrar Jerusalem. Lo públich aplaudeix a més no poder. Tres ò quatre espectadors prenen la defensa d'en Jofre de Bulló, a qui de dret aquell fet correspon; ningú se'ls escolta y la pessa es exalçada fins als núvols. Pus que, si venim a les comedies divines? ¡Quànts de miracles estrafets no s'hi veuhen! quàntes de coses apòcrifes y mal enteses, atribuhint a un sant los miracles d'un altre!»

(1) Luperci Leonardo d'Argensola era l'autor d'estes tres obres encomiades per Cervantes.

Al mateix traductor Antoni Bulbena se deu un compendi en català, destinat a vulgarisar esta obra; porta lo nom: *Cervantes — Don Quixot de la Manxa. Nova traducció abreviada a útil del jovent per A. B. T.* (Fidel Giró, 1894).

Y ara, si volguessem donar més volada al present escrit, podríam parlar d'algunes edicions remarcables del Quixot en nostra terra, tals com la molt famosa del coronel Lòpez Fabra, de l'any 1871, reproduhint en fototipia la primera edició madrilenya del 1605 y la d'en Ceferí Gorchs del 1892 cuydadosament editada al restaurar l'antiga lletra bastarda castellana; però se'ns ha acabat l'espay de que aquí disposem.

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI.

REPRODUCCIÓ DE LA PRIMERA AUCA DEL *Quijote* FETA A

CATALUNYA VISTA PER CERVANTES

Vint y un any comptava'l més gran dels escriptors castellans, quan pel 1568 vingué a Barcelona y atravessà mitja Catalunya, acompanyant al Llegat pontifici Giulio Acquaviva, jove també y de poch més temps qu'ell, qu'al entornarsen a Italia se l'havía emportat com a servidor. Lo després cardenal Acquaviva no arribava gayre content del resultat de ses gestions a la Cort, ni de la rebuda que li feu Felip II, a qui trobà sempre axut y malhumorat, si es qu'un rey tan fret y tan encarcarat y qu'exercía ab tantes formalitats lo seu ofici, podía estar may de altra manera ò saber lo qu'eran moments d'alegría y bon humor.

Acquaviva, qu'era fill dels napolitans Duchs d'Atri, devía tenir en la nostra ciutat excelents relacions y'ls cèlebres elogis dirigits per Cervantes a Barcelona y l'entusiasme ab que parla de les coses de Catalunya en moltes de ses obres, proban que la visita fou molt falaguera y que guardà per sempre més l'agradable recort de les impressions rebudes.

Girant los distingits viatgers pel mitxdía de Fransa y entrant per les comarques italianes fins arribar a Roma, Cervantes, qu'havía ja compost no poques poesíes, pogué satisfer sos vius desitjos de conèxer noves terres y noves costums, y, durant sa estada en la ciutat eterna, consagrarse al estudi de la esplendent literatura italiana, estudi que tan fermament influhí en la formació de ses futures obres.

Però es clar que no era home Cervantes pera resignarse a fer sempre de criat y sapigut es de tothom que no trigà a allistarse en lo regiment de don Miquel de Moncada, qu'estigué a Lepant ahont perdé la mà esquerra, que prengué part en altres combats, que després d'altra llarga estada a Italia fou près pels corsaris en la carabela *Sol* y que sols al cap de cinch anys d'esclavitut a Alger, descobert un intent de fugida, organisat per un brau patró mallorquí, — lo fidel y generós Viana, — fou comprada sa llibertat pel Redemptorista Frà Joan Gil. Sols al 1582, al tornar d'una nova expedició militar a Portugal, dexà la carrera de les armes per dedicarse a la de les lletres, en la que, si fa ò no fa, hi havía de trobar los matexos guanys qu'en la primera.

Una trentena d'anys de privacions y de miseria, més aclaparadora encara desde que s'havía casat, li feu trucar totes les portes sense que de ses peticions ne tragués més que'l nombrament d'algun càrrech miserable y irrisori, y li feu tantejar totes les formes literaries, la poesía, la novela, lo teatre, sense gran èxit ni fortuna, que sols mellorà als darrers temps de sa vida.

Sense qu'axò vulgui dir que no tingués amistat ab los més distingits escriptors de l'època, es fàcil endevinar que per sa trista condició les relacions més freqüents de Cervantes eran ab gent de poca roba y no gayre nèta. D'aqueix refrech seguit ne pogué sortir ab lo vestit y fins potser ab la pell tacada; però la seva ànima seguí sempre altiua y sa dignitat d'escriptor restà sempre intacta.

Aquesta admirable serenitat en mitx de tots los infortunis, aquesta resignació cristiana que no'l dexà may y que si brilla en totes ses obres, es la joya suprema de la felicíssima troballa del *Don Quixot*, proban la superioritat de son esperit y'l complert conexement que tenía de la vida.

Cervantes fou home de no gran erudició, però de molta lectura. Ab lo mateix afany ab que quan era noy llegía tots los papers que trobava pel carrer, seguí llegint sempre tota mena d'obres, sanes ò inútils, y justament d'aquestes últimes, d'un conjunt de noveles cavalleresques, enfadoses y falses, per reversió, per arguments *ad absurdum*, ne sapigué treure l'idea mare y'l trassat general de son llibre superior. Però encara més que en los llibres sabía llegir en los homes, y per fugir de tot punt de vista exclusiu, li agradà sempre viatjar, córrer, seguir terres, conèxer nous paíssos, renovar impressions. De ses lectures y sobre tot de

CATALUNYA — DE LA COLECCIÓ DE D. ANTONI BULBENA Y TUSELL

sos viatges y caminades arrenca'l domini absolut qu'arriba a tenir de la vida humana: «Ahora digo, dijo á esta sazón Don Quijote, que el que lee mucho y anda mucho, ve mucho y sabe mucho».

Acostumantse a veure qu'hi han altres horisonts que'ls de Castella, qu'hi han altres llengües dignes de respecte, qu'hi han altres usatges dignes d'admiració, Cervantes educà son esperit, ja naturalment ample y generós, y acabà per guaytarho tot desd'una alsada ahont no hi arribessen les passions egoistes. Desde llavores son criteri es universal y no solzament s'interessa per los homes, sinó per les terres qu'habitan, per ses ciutats y pobles, y per tots troba una frase gràfica ab que distingirlos y ab que probar que ja no se li oblidan més.

Entre'ls molts aspectes baix los quals pot ser estudiat Cervantes, no dexaría de tenir interés lo que'l mirés com autor de notes de viatge, com un ràpit impressionista literari de les terres corregudes. Hi hà, per exemple, en *El licenciado Vidriera* una enumeració tan felís de les ciutats d'Italia, qu'ab dues ò tres paraules queda cada una d'elles tan ben caracterisada com ab la més complerta descripció.

Gran honor es per Catalunya l'haver sigut visitada y admirada per tan insigne escriptor. Recullir totes les relacions que fa referents a la matexa, recordar ses frases encomiàstiques, y fer un inventari de tots los passatges qu'en lo decurs de sos llibres s'hi relacionan ò de tots los punts en que sos hèroes hi fan estada, hem cregut que podía ser avuy d'oportunitat y fins de certa conveniencia per los que directament vulgan estudiar los textos que s'indican.

Com los comentaris que s'hi podrían fer no caben en un article y per lo tant dexarèm que cada hú se'ls fassi, la tasca que'ns emprenem no pot ser gayre amena encara que tampoch sía costosa. Axís y tot, ella sola de per sí ja'ns dirà la gran impressió qu'a Cervantes li causà la nostra patria.

* * *

Un dels moltíssims episodis que conté *La Galatea* passa a Catalunya. *Silerio*, navegant cap a Italia en seguiment de son íntim amich *Timbrio*, al desembarcar en un port de la nostra costa's troba ab l'horrible sorpresa de veure al company que cercava, condemnat a mort afrontosa per bandoler y caminant cap al suplici entre una comitiva que no fa cap cas de ses protestes d'ignocencia. Era que *Timbrio* al anar a Italia s'havía vist assaltat al sortir de Perpinyà per una partida de bandolers «los cuales tenían por señor y cabeza a un valeroso caballero catalán, que por ciertas enemistades andaba en la compañía, como es ya antiguo uso en aquel reino, cuando los enemistados son personas de cuenta...» Aquest cap de colla, sentint gran simpatía per ell, no permeté que se li fes cap mal y li pregà que passessen junts la nit en un lloch vehí; però vingueren soldats, mataren y prengueren los que pogueren, ja que'l capdill fugí, y *Timbrio* fou un dels presos, y tenint per falses ses declaracions, los jutges lo condemnaren a mort. Devant de tan impensat y espantós espectacle, *Silerio* s'encega, increpa a la gentada, desenvayna l'espasa, deslliura a *Timbrio* (que'ls sacerdots fan entrar a la esglesia amparantlo ab son asil) y cau al últim ferit y es portat a la presó en espera del suplici que rebrà al endemà en substitució del deslliurat.

Cervantes en *La Galatea* fa treballar molt a la casualitat y la plany tan poch que la fa comparèxer a cada moment com a recurs pera treure dels mals passos a sos personatges. Axís es, que quan *Silerio* està esperant la seva darrera hora, en sent a mitja nit, se troba lliure per hont menys esperava. Un desembarch de pirates turchs desvetlla sobtadament als vehins del poble que descansadament dormían y crits esgarrifosos sonan per tot arreu y glassan les sanchs de tothom cent escenes de devastació y d'incendi. *Silverio* corre a refugiarse a un monestir, desd'ahont se'n va a Barcelona a restablirse pera poguer rependre son viatge a Nàpols, ahont havía de reunirse ab son amich *Timbrio*.

La Biblioteca Cervàntica de D. Isidro Bonsoms, a Barcelona

Dexant apart la confosa barreja dels fets narrats en aqueix segon llibre de *La Galatea*, es molt possible la veritat d'algun, com per exemple, la desembarcada de turchs, que no era cosa que no's repetís en nostres pobles costaners y que Cervantes podía haver sentit comptar. Lo cert es que la descripció del saqueig dels pirates y de la desolació general es una plana ben tallada y rica d'estil y de llenguatge. L'autor no puntualisa'l poble de l'acció; s'ha comentat si podía ser Palamós, però la única indicació que's troba en lo text es que no devía ser gayre lluny de Rosas, perque *Timbrio* s'hi quedà al escaparse per anar sabent noves de son deslliurador.

En lo llibre quint de la matexa novela figura altra vegada en la narració'l mateix poble. Tornava *Timbrio* d'Italia ab sa estimada quan vegé sa galera atacada sobtadament en alta mar per quatre vaxells turquesos. L'animada pintura del combat que's lliura, reminiscencia sens dubte del en que intervingué'l propi Cervantes a bordo del *Sol*, termina ab la rendició y presa de tots los cristians; mes una desfeta tempestat llensa'l vaxell a la costa catalana y al punt mateix ahont tan mal recort dexaren los turchs. La venjansa es complerta, los corsaris son casi tots assessinats y, encara qu'ab treballs, *Timbrio*'s salva y decideix seguir son camí per terra, fins arribar a sa patria.

En les *Novelas ejemplares*, ahont Cervantes demostra estar ja en la plenitut de son talent d'escriptor, torna a recordarse de nostra terra, fent distintes vegades alusió a coses catalanes, y fins una d'aquestes narracions se refereix casi tota a Barcelona. Se diu *Las dos doncellas* y es una verdadera joya de factura italiana, com casi totes les de nostre autor en que no hi intervé gent de baxa condició.

En un hostal de prop de Sevilla, *Teodosia*, una noya qu'ha fugit de sa casa, disfressada d'home, ab l'intent d'anar a trobar a *Marco Antonio*, un jove que la seduhí baix paraula de casament, se topa ab un germà seu, *Don Rafael* a qui's veu obligada a confessarli tot. Los dos germans decidexen venir a Barcelona, ahont saben que *Marco Antonio* ha de venirhi en una galera qu'ha de portarlo d'Italia. Caminan, donchs, depressa sense perdre jornada, però al poch temps d'haver entrat a Catalunya, no lluny de la vila d'Igualada, descobrexen en un bosch una quarantena d'infelissos viatjadors, als qui una partida de bandolers havía robat y lligat als arbres. Un dels robats, xicot hermós y atractiu, se guanya la voluntat dels germans. Aviat *Teodosia* descobreix que'l tal xicot aparent no es sinó una donzella bellíssima, y una temible rival perque va també a fer complir a *Marco Antonio* la paraula que li donà de casarshi. La bellesa de la donzella, que's diu *Leocadia*, es tanta que *Don Rafael* se'n sent perdudament enamorat.

Junts, donchs, seguexen lo viatge, y passant per sota les montanyes de Montserrat, arriban al ferse nit a Barcelona. Quí no coneix les superbes paraules, tantes vegades retretes, ab que Cervantes llavors saluda calurosament a nostra ciutat? *Admiróles el hermoso sitio de la ciudad, y la estimaron por flor de las bellas ciudades del mundo, honra de España, temor y espanto de los circunvecinos y apartados enemigos, regalo y delicia de sus moradores, amparo de los extrangeros, escuela de la caballería, ejemplo de lealtad, y satisfacción de todo aquello que de una grande, famosa, rica y bien fundada ciudad, puede pedir un discreto y curioso deseo.*

No dexa de ser molt significatiu que cada vegada que nostre autor parla de Catalunya l'ha de veure ab partides axecades ò entre bullangues y rebomboris. Com no podía donchs faltar, al acte de entrar los expedicionaris a la ciutat, senten un gran avalot y saben qu'es degut a que la gent de les galeres qu'hi hà a la platja sosté un combat ab lo poble. La descripció de la baralla, encara que ràpi-

ILUSTRACIÓ AL CAPÍTOL XXXII DE LA SEGONA PART

Dibuix inèdit de J. Ll. Pellicer — De la Biblioteca de D. Isidro Bonsoms

da, es ferma y vigorosa. En Pau Piferrer la inclogué en sos *Clásicos españoles* com un dels trossos selectes de Cervantes.

Desd'aquella lluyta l'acabament de la noveleta no triga a venir. Un valent y jove cavaller, defensa ardidament als de les galeres contra una turba d'enemichs. Tothom reconeix en ell al cercat y desitjat *Marco Antonio*. Mal ferit d'una pedrada al cap, es recullit convenientment y portat a casa de don *Sancho de Cardona, ilustrísimo por sangre y famoso por su persona* y allí es curat y allí reconeix la justicia de la reclamació de les dones que el perseguían y's casa ab *Teodosia* per tenirhi mellor dret y ser cas d'honor, mentres *Leocadia* dona sa mà al enamorat *Don Rafael*. La doble parella surt ditxosa de la ciutat y promet anar en romería a Sant Jaume de Galicia; mes abans fent lo viatge apoch apoch «en tres días llegaron á Monserrate y estando allí otros tantos, haciendo lo que como á buenos y católicos cristianos debían, con el mismo espacio volvieron á su camino».

Per tot lo dit fins aquí se pot ben endevinar la idea que Cervantes tenía formada dels catalans, però més expressivament la trobem fixada en un'altra de les nóveles exemplars, *La tía fingida*, encara que parlant en general de tots los naturals de l'antiga Corona d'Aragó. Explica aquella falsa senyora a sa falsa neboda les condicions de la gent de cada realme d'Espanya y al arribar al nostre, diu: «Hay aquí también una masa de aragoneses, valencianos y catalanes: ténlos por gente pulida, olorosa, biencriada y mejor aderezada: mas no los pidas más, y si más quieres saber, sábete, hija, que no saben de burlas: porque son, cuando se enojan con una mujer, algo crueles y no de buenos hígados».

Poch abans de morir, dexava llest nostre autor son *Pérsiles y Segismunda*, inútil y extranya probatura d'aclimatació de la novela bisantina d'Heliodor, y fins en aquesta obra hi trobem registrada nostra terra. De manera que Cervantes se recordà de Catalunya en los llibres que compongué en sa joventut, al bo de sa vida y al terme de sa vellesa.

La feyna del *Pérsiles* es ben malaguanyada. Es un conjunt d'aventures desbaratades y inverossímils, devant de les quals lo lector se queda tan fret com si tot allò passés a la lluna. Cervantes no sentí may més que la novela petita, el *cuento* a la manera italiana, en que la narració's troba lligada per l'unitat del argument. Es un altre dels *novellieri* italians, molt més ben dotat que cap de ells, però exactament de la matexa familia.

Dexant apart lo *Don Quixot*, obra única y que's surt de tota classificació, sempre que Cervantes s'empren una novela llarga, no sab sostenir lo llas qu'ha d'unir los fets y's pert en cent historietes trencades, moltes de les quals podrían tenir vida propia com a narracions curtes. Y encara rigurosament l'arrencada del *Don Quixot* no es més que la d'un *cuento* ò narracioneta: sols qu'aquí la extensió que pren li dona proporcions immenses y les hi dona sobre tot la forsa colossal ab que l'autor hi aboca tota sa potencia inventiva, tota sa incomparable fermesa de pintor realista y tot lo tresor d'observacions qu'arreplegà en sa vida. Desde'l moment en que's prescindeix de son caràcter extraordinari, lo *Quixot* no es més qu'un conte ò narració, ab molts capítols y incidents: l'extensió es llarga però l'argument es curt y si desperta grandíssim interés, aquest no té rès que veure ab lo que febrosament excita lo que modernament entenem per novela.

¡Tan de bò que Cervantes s'hagués reduhit a escriure'l *Quixot* (es cert qu'ab aquest ja'n té prou) y coleccions de narracions petites ò quadrets de costums! Be podía ben estalviarse la pesada confecció de noveles llargues y enfarfagoses y de comedies descolorides a cambi de una vintena ò trentena d'historietes *ejemplares*, bessones de les que'ns ha dexat. De totes les obres que s'han perdut del eximi escriptor, la qu'es més de doldre es *Las semanas del jardín*, que segurament haurían constituhit un *Decamerone* castellà. Cervantes, en cambi, no ho debía entendre axís y's veu que sos mellors afanys lo duyan a acabar la segona Galatea. Cervantes hauría tingut per una heretgía sentirse dir que val més *El curioso impertinente* ò'l *Rinconete y Cortadillo* que totes les *Galateas* y tots los *Pérsiles* que tan extranyament l'arribaren a entavanar.

Sía com sía, quan cansats de veure prodigis y de seguir regions misterioses, los personatges del *Pérsiles* viatjan per terres reals, hi hà un moment en que tocan també la nostra. Axís succeheix en lo llibre tercer (capítols XI y XII) en que els metafísichs pelegrins qu'havían desembarcat a Portugal y atravessat l'Espanya, arriban a Valencia y Catalunya. Al passar per terres valencianes, (desde ahont Cervantes no s'oblida de fulminar son anatema contra'ls *moriscos*, per suposarlos espíes dels terribles corsaris, de aquells corsaris que li jugaren tan mala passada al vèndrel per esclau) los expedicionaris no tenen temps d'entrar a la capital ab tot y que tant los hi han ponderat ses excelencies «y principalmente les alabaron la hermosura de las mujeres y su extremada limpieza y *graciosa lengua, con quien sólo la portuguesa puede competir en ser dulce y agradable.*»

No's negarà que d'axò que sentí Cervantes als *ladridos de perro* qu'avuy senten molts hi va una mica de diferencia. *¡Llengua graciosa*'l nostre *dialecto... y gracias*, y per afegidura *graciosa, dolsa y agradable*, y per torna encara sols comparable a la *portuguesa!* En dues ratlles, ¡quàntes heretgíes separatistes pels actuals cervells directors de la *patria grande!* Cervantes no feu carrera en son temps, però ja pot consolarse pensant qu'avuy encara n'hauría fet molta menos.

Perque lo pitjor es que l'autor es reincident. Los pelegrins troban una xicota del camp, *limpia como el sol y hermosa como él y como la luna, la cual* els parla *en su graciosa lengua*. Caminan després cap a Barcelona, guaytant de lluny a *las santísimas montañas de Monserrate, que adoraron con devoción cristiana* y arriban a la ciutat en lo moment en qu'entravan per sa platja quatre galeres espanyoles, fent gran salva. D'elles desembarca una dama aragonesa que refereix a la nostra gent les seves desventures, una altra de les mil historietes desllorigades de que Cervantes no's cansa may. Lo cas es que la historia agradà y que no pararen d'atendre y de visitar a aquesta distingida dama *los corteses catalanes, gente enojada, terrible, pacífica, suave: gente que con facilidad da la vida por la honra, y por defenderlas entrambas se adelantan a sí mismos, que es como adelantarse á todas las naciones del mundo*».

Y ja després d'axò, la comitiva se'n entra a Fransa, deturantla en un hostal de Perpinyà una juguesca molt original y segueix pel Llenguadoc y per la Provensa cap a tocar a Roma, terme de son viatge.

Y arribem nosaltres a aquella incomparable maravella del *Don Quixot*, acabada manifestació de tot lo geni de Cervantes; superba glorificació de la cordura y del bon seny; sàtira compassiva però fonda de les empreses exaltades y sense fi pràctich y dels heroismes anacrònichs y fòra de lloch; museu sorprenent en que cada quadro contribuheix vigorosament a que'l conjunt oferexi l'aspecte general de la vida humana, y monument sublim del humorisme cristià que cobreix tots los esbojarraments y totes les miseries sota un piadós mantell de richs dibuxos y de colors alegres ò que distreu y desfà la pena interna ab acudits enginyosos y ab gracies que despertan les rialles.

Y al arribar aquí ja es impossible seguir pas a pas los abundants episodis referents a nostra terra y que per sí sols omplan sis llarchs capítols de l'obra immortal. Afortunadament son los més coneguts y bastarà ferne una sola indicació perque tothom los recordi.

Durant lo curs del llibre no dexan de haverhi alusions a coses interessants per nosaltres; aquí anomena als dístichs sentenciosos del mallorquí Miquel Verino; enllà pondera'ls noms dels Requesens y dels Moncadas; y una y dues y més vegades retreu *al nunca como se debe alabado Tirante el Blanco*, al *acomodado y manual Tirante el Blanco* y ben sabut es com en l'acte del escrutini estima aquest llibre cavalleresch com «*un tesoro de contento y una mina de pasa-*

ILUSTRACIÓ AL CAPÍTOL XLIX DE LA PRIMERA PART

Dibuix inèdit de J. LL. Pellicer — De la Biblioteca de D. Isidro Bonsoms

tiempos». «Digoos verdad, señor compadre, que por su estilo es este el mejor libro del mundo; aquí comen los caballeros y duermen y mueren en sus camas y hacen testamento antes de su muerte, con otras cosas de que todos los demás libros deste género carecen».

Però, desde que l'hèroe, enfadat perque en la falsa Segona Part d'Avellaneda se l'havía fet anar a Saragossa, determina no acostarshi y en cambi venírsen a Barcelona, ja no son referències lo que farà, sinó una llarga visita a la terra catalana.

Hi arriba després de sa llarguíssima y interminable serie d'aventures, axís com una mica capficat y retret. L'instint de Cervantes li diu qu'aquí no es país de fer que son cavaller s'emboliqui en grans extravagancies. La repetició del combat ab los moltons ò ab los molins de vent, aquí hauría portat son hèroe a una reclusió ò a una casa de salut.

Entra per la part d'Aragó y al cap de uns quants díes de camí, al despertarse en un bosch, y al desviarse una mica lo escuder, se troba ab que de tots los arbres ne penjan cossos. Ja hi tornem a ser. Ja tenim bandolers en campanya, y haurían en efecte sigut saquejats los nostres hostes, sense l'auxili del capità «de hasta edad de treinta y cuatro años, robusto, más que de mediana proporción, de mirar grave y de color moreno». Aquesta vegada'l capità es un personatge històrich: lo famós Roch Guinart, a qui *Don Quixot* califica de «valeroso Roque, cuya fama no hay límites en la tierra que la encierren». Lo capdill (que ja havía sentit parlar del extravagant cavaller), lo tracta molt be, li confessa que no li plau la perillosa vida a que l'han llensat sos desitjos de venjansa: «yo de mi natural soy compasivo y bien intencionado, pero, como tengo dicho, el querer vengarme de un agravio que se me hizo, así dá con todas mis buenas inclinaciones en tierra, que persevero en este estado á despecho y pesar de lo que entiendo», y en fi, tal es la simpatía ab que'l veu que decideix acompanyarlo fins al peu de Barcelona y donarli una carta perqu'un noble amich seu l'hostatgi a sa casa y fassi les delicies de sos companys *nyerros*.

Durant lo temps que l'han correguda junts no'ls hi han mancat motius de distracció. Un día, es la filla d'un *nyerro* la que s'acosta vestida d'home, que pera en Cervantes per lo vist deu ser lo vestit oficial de les dones enganyades, y declara haver ferit a son promès, lo fill del *cadell* Torrellas, perque li han dit qu'anava a casarse ab un'altra: y ella y Guinart corren en auxili del agonitzant, qui declara la falsetat de l'acusació, y'l bandoler es lo testimoni y sacerdot d'unes noces al peu de la tomba, hermós drama de gelosía de que l'autor haguera pogut treure gran recurs a trassarlo ab tota detenció y estudi.

Un altre día una comitiva de caminants, en la que hi han dames ilustres, y religiosos y militars, se disposa a donar tot lo diner que porta a sobre als bandolers, qu'aclaman a son capdill «¡Viva Roque Guinart muchos años, á pesar de los *lladres* que su perdición procuran!» Però'l capità fa tan just repartiment de la moneda, que les dames volen abrassarlo, los escuders, encara que pagantho car, diuen que més ha nascut «para *frade* que para bandolero», y tothom se'n va regraciantlo y «teniéndole más por un Alejandro Magno que por ladrón conocido». Si es cert que dels dos partits enemichs, los *cadells* y'ls *nyerros*, aquestos representavan la Catalunya més popular y tradicional, es curiós veure l'afecte y entusiasme que l'autor sembla sentir per lo arriscat cap de quadrilla *nyerro* qual verdader nom era Perot Rocaguinarda.

Y un gran senyor, també *nyerro*, rebé en sa casa de Barcelona a *Don Quixot* y l'escuder *Sanxo*. La entrada a la ciutat, al apuntar lo día de Sant Joan, entre sorolls y músiques y les salves de les galeres del mar, d'aquell mar que'ls dos eterns rondayres castellans encara no havían vist may, es un quadret deliciós y de tons alegres y com un preludi de les bromes que'ls hi estan preparades.

Perque *Don Quixot* mentres es aquí, no reb ni un cop ni un insult. Però es sempre tractat com un infelís maniàtich, verdader ignoscent al que se li fa creure qualsevol cosa. Lo qui l'hostatja n'hi juga de totes: li posa un paper a l'esquena per ferli veure que tothom ja sab son nom, lo convens de que una testa de bronze de la sala sab enrahonar, lo fa ballar ab axerides dames que'l dexan rendit y masegat, li fa visitar les galeres en mitx d'aclamacions d'encàrrech, sobtadament rompudes per les escopetades d'un vaxell corsari (ab la corresponent sorpresa de que'l capità es una noya que té son estimat près a Alger y de que allí mateix se progecta sa redempció, qu'a la fi's logra); y a tot axò rès conexería *Don Quixot* y's trobaría en lo millor dels mons, si no fos qu'un día's veu escomès per un compassiu vehí de son poble, disfressat de *el caballero de la Blanca Luna*, qu'al reptarlo a gran combat li imposa la condició, després de vèncel, de que se'n torni a sa casa y passi un any quiet y sense intentar cap nova aventura.

Y es per lo tant, a Barcelona, ahont *Don Quixot* reb lo cop de gracia; y'l pobre boig se'n va, trist, pensatiu y capacotat, a cumplir sa paraula tot exclamant: «Aquí fué Troya: aquí se escurecieron mis hazañas; aquí finalmente cayó mi ventura para jamás levantarse.» Y encara, al encaminarse cap a sa terra, ahont li espera la malaltía qu'al tornarli'l seny li portarà la mort, son darrer recort per Barcelona serà la més brillant de les infinites apologíes que de tots los temps se han dirigit a nostra ciutat. «*Archivo de la cortesía, albergue de los extrangeros, hospital de los pobres, patria de los valientes, venganza de los ofendidos y correspondencia grata de firmes amistades, y en sitio y en belleza única. Y aunque los sucesos que en ella me han sucedido no son de mucho gusto, sino de mucha pesadumbre, los llevo sin ella solo por haberla visto*».

***

Tals son les memories de la nostra terra, conservades per Cervantes y reproduhides en los llibres y passatges citats, reflexe evident del goig ab que la vegé al acompanyar a Acquaviva en son viatge a Italia.

La visió del gran escriptor es sempre tan clara y penetrant que fixa desseguida los obgectes en la vida de sos recorts sense necessitat de noves inspeccions perque s'hi mantinguin fidelment. La Catalunya que descriu en la *Galatea* es exactament la matexa que'ns presenta en *Las dos doncellas* ò en los darrers capítols de la segona part del *Quixot*. Escenes de bandolers, si no defensats obertament, tractats ab grans atenuants y disculpes, costes d'un mar hermós sovint amenassades pels corsaris, moviment de viatjans pels camins del peu de Montserrat, galeres per la platja de Barcelona que van ò venen d'Italia, bellugadissa general per tot arreu y com una mena d'excitació que fàcilment se converteix en bullanga ò rebombori popular. Tot axò es lo que recorda be y retreu varies vegades y encara que no pot puntualisar gayres coses perque's coneix que l'estada sigué curta, n'hi hà prou en lo que diu pera que ressurti la justesa y veritat de la descripció.

No hi hauría rés mès fàcil que reproduhir l'itinerari seguit per Cervantes en son pas per nostra terra, atenentnos a les relacions de sos llibres, y fins casi se podría assegurar que la majoría dels fets qu'hi figuran, l'autor los presencià ò'ls sentí contar com a succehits.

Y lo mateix passa al parlar dels altres paíssos per ell visitats, de tots los quals ne reproduheix no sols la geografía sinó els caràcters generals dels pobladors; y tanta es la forsa realista del art de Cervantes que si's pert son talent y sembla que camini a les palpentes quan en ses noveles los pastors imaginaris ò'ls pelegrins esgarriats divagan per regions desconegudes ò per illes fantàstiques, axís que posan lo peu en terres veritables y que son autor ha trepitjat, la narració pren tot un altre interés y s'anima de sobte'l quadro iluminat per ratjades de veritat y de vida.

Finalment les frases afectuosíssimes endressades a la nostra ciutat, a la nostra llengua y a la nostra gent indican ja en lo gran escriptor alguna cosa més qu'un observador felís. Ses repetides alabanses a Portugal y a Catalunya no era capàs de subscríureles expontaniament cap altre castellà del sigle XVII. Y per lo que toca a

ILUSTRACIÓ AL CAPÍTOL XXXVIII DE LA SEGONA PART

Dibuix inèdit de J. LL. Pellicer — De la Biblioteca de D. Isidro Bonsoms

nostra patria, be fan un valent contrast ab tota aquella pluja d'ofenses y d'insults ab que la befaren tots los escriptors, desde'l més vulgar poetastre fins al mateix Quevedo, entre paraulotes dignes de la prempsa de *perro chico* dels nostres díes.

Cervantes estava molt per demunt de aquexes miseries. Per arribar a veure a Catalunya tal com ell la vegé, per admirarla en sa autonomía, era necessari un esperit independent, desinteressat, tranzigent, imparcial, d'ample vol y de serena mirada. Perque l'autor del *Quixot* lo tenía, es qu'es un escriptor universal y no tan sols infinitament superior a tots los de sa rassa y de son sigle, sinó la seva més complerta antítessis, la negació més absoluta d'aquell sentiment del poble espanyol, estret, mesquí, dominador, restrictiu, inquisidor y intolerant.

Catalunya per forsa ha de sentir una gran adoració per Cervantes. Les flors qu'ell vingué a cullirli y que li oferí com un present magnífich que li testimoniés lo goig de sa visita, son d'aquelles que ja no's marcexen més y que, com a ben guanyades, eternament se mostran ab orgull. Per venir de qui venen, son estimat perfum sembla tenir prou virtut pera esvahir la pestilent atmòsfera d'odis amarchs y d'emmetzinades calumnies qu'en la terra de Cervantes se forma tan sovint contra la nostra.

Avuy que's tracta d'honrar al escriptor insigne, donèm al oblit aquestes mesquineses y qu'un mateix amor nos agermani a tots. Mes perque aquexes festes no passin sense dexar rastre, ni tot se reduhexi a vanes ostentacions sense profit, nosaltres expressarèm un sol desitx.

Que tota la rassa espanyola s'inspiri en lo mateix esperit obert y generós de Cervantes, que d'aquí en endevant veja no sols a Catalunya, sinó a tots los pobles ab los matexos ulls ab qu'ell los vegé, puix de ferho axís, si ara ha de plorar tantes y tantes desventures, que justament li han caygut demunt, pot estar segura de que s'estalviaría les altres que, de seguir per l'antich camí, encara li esperan.

JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS.

EL QUIXOT AL TEATRE

Fora curiós, ara que's tracta de celebrar el centenari del «Quixot», organisar en algun teatre una tanda de representacions a base de les obres qu'han sigut inspirades per la capdal producció de Cervantes y de la literatura castellana. Ab tot, la empresa no dexaría de ser difícil, si's té en compte que del gavadal d'autors qu'han anat a abeurarse en les deus de la popularíssima novela, ben pochs son els qu'han arribat a fer una cosa no ja digna del gran Cervantes, sinó senzillament passadora. La figura del *hidalgo manchego* no l'hem arribada a veure may a les taules d'una manera acabada, que'n mostrés els diferents aspectes. D'aquella barreja de noblesa y exaltació, d'altruisme y tontería, de valor y puerilitat, de rectitut y preocupació, de galantería insubstancial y honor malentès, no n'hi sol quedar en les comedies, operetes, òperes, sarsueles y saynets, cap altra cosa qu'una ombra. Comunment el «Don Quixot», dintre'l march d'un escenari, no ha tingut més valor que'l d'un maniàtich vulgar, atiat, per una *guilladura* bestial, a les empreses més pocasoltes. Aquella grandiositat èpica que dintre lo ridícol adquireix a voltes la figura dintre la novela, desapareix per complert en moltes de les produccions teatrals qu'ha inspirat. Si fos veritat que Cervantes, al dibuxar ab mà de mestre al seu hèroe, hagués intentat, no solzament contrarrestar els efectes perniciosos dels llibres de cavallería, sinó simbolisar l'ànima castellana, podría dirse que mentres el seu símbol era'l de la Castella somniadora però forta de les èpoques de explendor, el que, apareix en els autors d'ara es el de la Castella actual, pobra y orgullosa, vivint únicament del passat. El Don Quixot de Cervantes es un boig; el dels qu'han intentat durlo a les taules es un ximple.

No fa molt temps que's representava en aquesta ciutat una sarsueleta, titulada: «La herencia de Don Quijote» ò «La venta de Don Quijote» ò quelcom per aquest istil. Donchs, no era l'*hidalgo* de la Mancha l'únich que resultava beneyt, sinó'l mateix Cervantes, a qui'ls autors havían tingut la pretensió de voler donar vida escènica.

En una opereta representada també algun temps enrera a Barcelona y inspirada en l'episodi de *las bodas de Camacho*, ja era tractada ab més respecte la obra del manco de Lepant, però malgrat axò, la figura de Don Quixot també resultava esquifida, no apareguent més qu'en un dels seus aspectes, perdent relleu y complexitat, trobantse ofegada dintre'ls incidents d'un episodi.

Y es que, pera transportar del llibre a la escena en tota la seva plenitut una gran figura, se necessita gayrebé tant talent com pera crearla. Y quan aquexa figura es la de Don Quixot, tan eminentment novelesca, es impossible que dintre d'un escenari no disminuexi de proporcions, adquirint cert caràcter de petit aventurer, llensat d'una banda a l'altra sense altre obgecte que'l de distreure al espectador ab cambis de lloch que permetin la exhibició de decoracions pintoresques. Don Quixot es un etern enamorat del ayre lliure, dels horitzons amples y dels camins infinits, y'ls bastidors de un escenari li enxiquexen l'espay. Ben segur que si hagués viscut una vida real y s'hagués trobat enclòs per aquells rengles de marchs ab teles pintades, s'hauría rebatut contra d'ells ab molta més furia que no va ferho contra'ls molins de vent.

Si alguna fòrmula teatral li pot escaure, es indubtablement la del poema wagnerià, en que l'espetech de la música, combinada en enlayradores sinfoníes, podría donar la sensació de la grandiositat, perduda pel personatge al saltar de la plenitut de la novela a la sequedat y a la pobresa del llibret representable.

Tota temptativa feta en un sentit que no sigui aquest, per forsa ha de resultar raquítica, perque Don Quixot, l'hèroe novelesch per excelencia, no es en sí teatral. Lo qual no vol dir que'l teatre no sigui susceptible de grandiositat, sinó qu'hi hà grandiositats que no convenen al teatre. Y la de Don Quixot n'es una.

Per axò la majoría dels intents de trasplantació que s'han fet ab ell, no han resultat més que profanacions. Y per axò també hem dit al comensament d'aquest article que la tasca d'organisar una tanda de representacions d'obres inspirades en la gran novela de Cervantes, fora una tasca difícil de ser duta a bon terme.

Malgrat axò, entenem que la empresa, realisada ab acert y criteri literari, podría resultar ben meritoria y de gran interés pera'ls aficionats al art teatral, puix si be se toparía el que la intentés ab veritables munts de brossa, no dexaría de trobar quelcom apreciable y digne de ser representat. Y axís fora possible que semblants representacions no fossin pas el tribut més despreciable que's dediqués a Cervantes en el tercer centenari del seu «Quixot».

J. MORATÓ.

Ilustració Catalana — (coleccions) Any 1903, Ptes. 17'50 : enquadernat, Ptes. 22'50
Any 1904, Ptes. 30'— : enquadernat, Ptes. 35'—

Enquadernació de l'Ilustració Catalana Tapes soltes per enquadernar l'any 1904, **Ptes. 3.** —
Enquadernació completa ab les matexes tapes, **Ptes. 5.** — Pels matexos preus facilitem les tapes pel primer volum (1903) y'ns encarreguem de sa enquadernació.

Regalo als nostres Suscriptors

La repartim gratuitament als nostres abonats per fulls de quatre planes d'aquesta matexa mida ò làmines soltes, y al acabament un magnífich retrato del autor.

PUBLICACIONS DE LA ILUSTRACIÓ CATALANA

MARIAN VAYREDA — **LA PUNYALADA** — Novela montanyenca. . . . . 5 ptes.
Pera'ls nostres suscriptors . **3'50** ptes.

JOAN OLLER Y RABASSA — **LA ROSELLA** — Novela . . . . . 2 »
Pera'ls nostres suscriptors . **1'50** ptes.

MARTÍ GENÍS Y AGUILAR — **NOVELES VIGATANES** — *(La llum blava - Dos albats de mitja pompa - L'Espalmada).* . . . . . 3 »
Pera'ls nostres suscriptors . **2'25** ptes.

LLUÍS B. NADAL — **LA NONADA** — Novela de costums de montanya . . . . . 5 »
Pera'ls nostres suscriptors . **3'50** ptes.

JOAN PONS Y MASSAVEU — **EN MITJA-GALTA** — Novela de costums barcelonines. **1'50** »
Pera'ls nostres suscriptors . **1** pta.

LLEÓ XIII — **POESIES** — Traducció Catalana ab l'original llatí al peu. . . . . 2 »
Pera'ls nostres suscriptors . **1'50** ptes.

MIQUEL S. OLIVER — **LLEGENDA DE JAUME'L NAVEGANT** — Glosada primera: *La Cort de Don Joan.* . . . . . 1 »
Pera'ls nostres suscriptors . **0'75** ptes.

A PUNT DE SORTIR

ANTONI CARETA Y VIDAL — Noveles — (¡Oyda! — L'ull acusador — L'embaxada de la mort.)
VICTOR CATALÀ — Poesíes — (Llibre blanch — Policromi — Tríptich.
MIQUEL S. OLIVER — Llegenda de Jaume'l Navegant — Glosada segona.

ENREJOLATS D'ART

Especialitat de la casa
Escofet y Cª, S. en C.
Ronda de Sant Pere, 8

FILLS DE
JOSEPH TEXIDOR
Fontanella, 10
BARCELONA
Telèfon 1563

Articles de Dibuix
Pintura y Fotografía

Somatose

Reconstituyent de primer ordre
Facilita en alt grau l'apetit
Farbenfabriken vorm. Friedr: Bayer & Co., Elberfeld

ROBUSTINA
Duràn y España

Eficacia immediata

en Anemia, Neurastenia, Depressions nerviòses, Clorosis, Debilitat, Atonia gàstrica, Escrofulisme. — **Dipòsits:** Farmacies: de **Genové**, Rambla del Mitx, devant del Liceu, y de **Duràn y España**, Valencia, 278, dreta Ensanxe, al peu del Passeig de Gracia

Dentadura Blanca y Sana

Per l'us diari del
SE VEN A TOT ARREU
MEDALLA D'OR París 1900

EL FORMODOL es el millor dentífrich
L'únich aprobat per
L'Institut Dentari de Paris
Rec. E. J. Curiel: Balmes, 69; Barcelona

ENQUADERNACIONS ARTÍSTIQUES
EDUART DOMÉNECH
Consell de Cent, 325

CASA FUNDADA EN 1847.
EMPLASTOS POROSOS de Allcock
Remey universal pera 'l dolor de caderes (tan freqüent entre les dònes)

Pera 'ls dolors en la regió dels **Ronyons** ò pera la **Debilitat** de les **Caderes**, l'emplast s'haurà d'aplicar com se veu aqui sobre
Hont hi haja dolor pòsishi un emplast **d'Allcock.**

Proporcionan alivi instantani.
Hontsevulla que 's senti dolor apliquis un emplast. Pera **Reumatisme, Refredats, Tos, Dolor de Pit, Debilitat de Caderes, Lumbago, Ciatica, etc., etc.**
Los emplastos de Allcock son los originals y 'ls únichs genuins.

Pera **Reumatisme** ó **Dolor d'Esquena, Colzes** y altres parts, ó pera **Torcedures, Contusions Entumiment** y **Peus adolorits**, etc., l'emplast s'haurà de tallar de la mida y forma convenients, aplicantlo segons se demostra

AVIS. — Com totes les coses bones, los Emplastos d'Allcock han sigut imitats, peró tan sols superficialment. Cap imitació té les virtuts sanatives, enfortidores y aliviants de dolor que posschexen los d'Allcock. Ademés, son **absolutament sans**, perque no tenen Belladona. Opi ni cap altra sustancia venenosa
Insistiu en que us venguin el genuí.

Fundada 1752.
PÍLDORES DE BRANDRETH
Purament vegetals. Sempre Eficaces.
Es una medicina que regula, purifica y enforteix lo sistema.
DE VENDA EN TES FARMACIES DE TOT LO MÓN
Agents a Espanya J. URIACH & Cª, Barcelona

Reservats tots los drets de propietat artística y literaria

Establiment gràfich Thomas. Barcelona